

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИХОВАНИХ СЕМАНТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
ФРАНЦУЗЬКИХ ЕТНОСПЕЦИФІЧНИХ НОМІНАЦІЙ У СКЛАДІ
АНГЛОМОВНИХ КОМПАРАТИВЕМ**

*Н. А. Чумак, канд. філол. наук, викладач,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, Україна.
E-mail: NChumak@bigmir.net*

У статті досліджуються французькі етноспецифічні номінації у складі англомовних компаративем, розглядається структура мовної моделі порівняння. Також характеризуються за групами порівняльних зворотів реалізації прихованих семантичних характеристик французьких етноспецифічних номінацій у складі англомовних компаративем на матеріалі британської преси.

***Ключові слова:** французька етноспецифічна номінація, порівняння, компаративема, об'єкт порівняння, суб'єкт порівняння.*

Порівняння належить до числа стилістичних прийомів, який є одним із найпоширеніших після епітету стилістичним засобом, вивчення якого займає чільне місце серед сучасних розвідок (Вишнякова М., Гут Н., Ікалюк Л., Молчко О.), що зумовлює **актуальність** і даного дослідження. Однак, до нині не було досліджено англомовних компаративем із французькими етноспецифічними номінаціями у їхньому складі, що визначає **новизну** даного дослідження. **Об'єктом** є французькі етноспецифічні номінації у складі англомовних компаративем, а **предметом** – реалізовані семантичні характеристики французьких етноспецифічних номінацій у складі англомовних компаративем. **Мета** дослідження полягає у тому, щоб з'ясувати реалізовані приховані семантичні характеристики французьких етноспецифічних номінацій у складі англомовних компаративем. **Матеріалом** послуговували фрагменти англомовної преси, з яких проводився відбір компаративем з французькими етноспецифічними номінаціями в їхньому складі за допомогою **методу** вибіркового спостереження.

Порівняння – стилістичний прийом, що становить уподібнення двох об'єктів дійсності (чи їхніх якостей), що належать до різних класів [1, с. 175]. Порівняння на кшталт метафори є одним із найсильніших засобів характеристики явищ і предметів дійсності та у значній мірі сприяє розкриттю авторського світовідчуття, виявляючи суб'єктивно-оцінювальне ставлення автора до фактів об'єктивної дійсності [2, с. 166].

Структура мовної моделі порівняння (або компаративем), як стверджує Н. П. Шаповалова, становить поєднання 4-х складових елементів: а) предмета (суб'єкта) порівняння (компаранта); б) образу (об'єкта) порівняння (компаратора); в) основи порівняння – ознаки (або низка ознак), за допомогою якої здійснюється акт порівняння; г) показника порівняльних відношень – засобу мовного оформлення порівняльної семантики [3, с. 7]. Так, у реченні: *In high summer, the Côte d'Azur can feel like Piccadilly Circus* [6] наявні компарант – «the Côte d'Azur», компаратор – «Piccadilly Circus» і показник порівняння «like», без якого компаративна семантика не реалізується, тобто поняття «the Côte d'Azur» («прибережна територія на південному сході Франції, що охоплює Ніццу, Канни, Сент-Тропе та князівство Монако») та «Piccadilly Circus» мисляться не як компоненти порівняльної конструкції, а як окремі факти дійсності. Компаративна ж конструкція функціонує за умови специфічних семантичних відношень між суб'єктом і об'єктом порівняння, які не дозволяють ототожнювати суб'єкт і об'єкт, і водночас не позбавляють мовця можливості сприймати їх як співвідносні одиниці. Отже, при порівнянні Лазурового

берега із центральною площею Лондона автору вдається розкрити приховану семантичну характеристику лексеми *Côte d'Azur* як мурашника, тобто людного місця. Про це неважко здогадатись, оскільки загальновідомо, що на Площі Пікаділлі завжди гамірно.

У ході дослідження фрагментів англійських статей, враховуючи лексико-семантичне наповнення компонентів аналізованих компаративем, зокрема об'єкта порівняння, було виявлено такі групи порівняльних зворотів:

1) **Топонімічні компаративеми** із французькими етноспецифічними номінаціями (об'єктами порівняння є географічні назви тощо), в основі яких лежать прототипи, що апелюють до відомих французьких місць, риси яких є загальновідомими та дозволяють автору статті не лише привертати увагу англомовних читачів цікавими порівняннями, а й додатково їх інформувати про фрагменти франкомовної картини світу. Наприклад: *I've always wanted to visit Corsica. It sounded so romantic – like some wilder, cooler cousin of the Côte d'Azur* [4], де спостерігаємо взаємодію між категоріями жива/нежива істота. Так, метушливість, людність та висока цивілізація Лазурового узбережжя (нежива істота) вербалізується за допомогою порівняння із безлюдною Корсикою, натомість розуміємо, французька номінація *Côte d'Azur* реалізує свою чергову сему як осередок цивілізації, принада для прихильників розкішного життя.

2) **Зоонімічні компаративеми** – це ті, у ролі об'єкта яких виступає тварина чи частина тіла тварини. У нашому матеріалі приклади зоонімічних компаративем обмежуються лише лексемою «goose»/«foie gras goose» (*foie gras* – «французький паштет із печінки гусей, яких відгодовують силоміць»), яка вербалізується за допомогою таких потенційних сем, як «через силу», «силоміць», «переборщити», «переситити(сь)», «тиснява», «справа нашвидкуруч»: *To me, large cruise holidays conjure up images of being force-fed every two hours, like a foie-gras goose...* [там само]; *Cramming in as many shows as possible in the one day is a bit like volunteering to be a goose at a foie gras farm...* [5]; *Instead Gore is having to ram the Clinton-Gore administration's economic success down the throat of the electorate like a foie gras farmer with a recalcitrant goose* [4]; *For seven months he fed her like a goose fattened for foie gras, hoping she would gain at least three stone...* [5]; *The story is true across the public sector, a beast that the Chancellor has fed like a goose being stuffed for foie gras* [4]; *...parents draft in tutors to cram state school pupils like foie-gras geese* [там само]. Спостерігаємо бінарне семантичне відношення між компарантом «pupils → information» та компаратором «goose → foie gras» у фрагменті: *Pupils are force-fed information like a goose being fattened to make foie gras...* [5]. Аналогічне семантичне відношення спостерігаємо між компарантом «borrowers → cheap credit» та компаратором «geese → foie gras» у фрагменті: *Borrowers were urged to gorge on cheap credit, like geese being stuffed to create foie gras* [там само].

3) **Компаративеми з французькими етноспецифічними номінаціями у ролі об'єктів порівняння, що називають неістот/національні символи**, вербалізуються таким чином: *One castle looked like a heap of rusting pétanque balls...* [6], де замок порівнюється з купою куль для гри у французьку петанку – *pétanque* («гра в кулі, популярна на півдні Франції»). Французька лексема «*pastis*» («анісовий лікер, популярний на півдні Франції») вербалізує у компаративемі одне зі своїх значень – «національна специфічність»: *It's the national drink of France, but pastis is under pressure [...]. It is as French as berets and pétanque...* [там само], у якому національно-специфічний артефакт (*pastis*) порівнюється з такими ж національно-специфічними французькими атрибутами (*berets, pétanque*).

4) **Компаративеми з об'єктами порівняння французькими етноспецифічними номінаціями, що називають історичні події/явища тощо (із яскраво вираженими й добре відомими мовцям ознаками)** представлено таким чином: наприклад, з епохою Терору (*La Terreur* – «період, що тривав з вересня 1793 р. по липень 1794 р., протягом якого уряд Якобінців чинив жорстокі дії проти ворогів Великої

французької революції» [7, с. 255]) – порівнюються напружені стосунки між підлітком та батьками у сім'ї: *the pitiful image of me at 16, [...] looking like a victim of La Terreur* [6].

Галліцизм «*guillotine*» («гільйотина, пристрій для обезголовлювання переважно аристократів під час Французької революції») вербалізується у компаративемах у таких семантичних відношеннях:

а) із негативним аксіологічним маркуванням: *...the issue of responsibility [...] hangs like a guillotine over her career* [5] – нависла відповідальність порівнюється із гільйотиною; *this ban has been like a guillotine hanging over the hunting community for years* [4] – заборона нависає, мов гільйотина; *the threatened County Court summons still hangs over my head like the blade of a guillotine* [там само] – повістка до суду порівнюється із гільйотиною. За допомогою таких потенційних сем лексеми «*guillotine*», як «неухильність», «невблаганність», «безперешкодність», «легкість руху», «механічність, злагодженість рухів», «актуальність, злободенність, разючість», «важкість при падінні», які виконують роль ознаки у порівняльному звороті, вербалізуються такі компаративеми, як: *the deadline falls like a guillotine tomorrow...* [там само] – термін, що спливає, постає мов гільйотина, що падає; *Dame Pauline, who will be going to the House of Lords, has a mind as decisive as a guillotine* [там само] – рішучість порівнюється із невблаганністю гільйотини; *does the sleeve dig into the flesh of your upper arm like a guillotine slicing through brie* [там само] – *врізається легко, наче гільйотина, що ріже сир брі* (відомо, що французький сир брі є м'яким сортом сиру і відповідно для гільйотини він не є важкою перешкодою, як і тіло людини (рука) для цупкого рукава); *their offside trap slid down like a well-oiled guillotine* [5] – заслонка замкнулась, ніби гільйотина; *he slices onions for bhaji like a mechanical guillotine...* [4] – чіткі рухи ножом виглядають, мов механічне падіння гільйотини; *anti-extremism message remains as sharp as a guillotine blade* [там само] – антиекстремістське повідомлення залишається гострим (актуальним), ніби гільйотина, що має впасти;

б) із позитивним аксіологічним маркуванням: *It is a very beautiful island, its great rocks all round coast, some of them looming up like the black blades of a gigantic guillotine...* [там само], де компаративема вербалізується за допомогою потенційної семи «велич» лексеми «*guillotine*»; *mature Corsican pines, 50 or 70 years old and weighing upwards of three tonnes, slammed down like guillotines* [5] – падіння одвічних сосон порівнюється із важким падінням гільйотини.

5) **Компаративеми, над'їз об'єктом яких виконується певна дія**, наприклад: лексема «*coq au vin*» («печення зі шматочків курятини, приготованих у червоному вині») реалізує потенційну сему «сумний кінець» (пор.: *to end up as coq au vin* – досл. «закінчити як півень у печені», «потрапити в суп, закінчити плачевно»): «*We all love Diomède and I can guarantee that he will not end up as coq au vin, even if we don't win the World Cup*» [4], у якому йдеться про те, що над футболістом Бернаром Діомедом «згустились хмари» у певний момент під час гри.

Галліцизм «*dauphin*» («старший син французького короля») реалізує потенційну сему «розкішне життя»: *Find out where to sleep like a dauphin in a château or mingle with Parisians weekendening in a manoir* [там само]. Лексема «*troubadour*» («французький середньовічний ліричний поет, що складав та виконував вірші на провансальській мові в XI – XIII ст.») реалізує свою потенційну сему «мандрівне життя» у прикладі: *...he can live as a poet, blagging beds for the night, doing readings at any hamlet that will have him, passing round the begging bowl at the end. Like being a troubadour...* [там само].

У наступному дискурсивному фрагменті спостерігаємо за допомогою потенційної семи «приреченість» реалізацію лексеми «*tumbrils*» («відкритий візок, що нахилився назад для вивантаження, зокрема використовувався, щоб відвозити засуджених до гільйотини під час Французької революції») у фрагменті, де змальовується картина історичних подій Великої французької революції: *Conservative party conferences*

increasingly resemble the French national assembly in the early 1790s. [...]. Cameron looks like a man who hears *tumbrils*... [6].

б) До компаративем із просторово-локативним та темпоральним об'єктом порівняння відносимо такі, що містять прийменник місця або часу, що ілюструє, наприклад, французька лексема «*boeuf en daube*» («печеня з яловичини яскраво коричневого специфічного кольору») із оказіональною семою «сором»: *Jonathan Meades may feel like burying his face in a boeuf en daube* [5]; лексема «*foie gras*» реалізується за допомогою потенційної семи «розкіш»: *Imagine living in such a city. [...] It would be like drowning in foie gras, truffles and caviar...* [4]; лексема «*tricoteuse*» («1) жінки з народу, які в'язали на засіданнях Конвенту чи Револуційного трибуналу під час Великої французької революції біля гільйотини (1789–1799 рр.), 2) жінки з народу з революційними (відчайдушними) поглядами»). реалізується за допомогою потенційної семи «зловтіха»: *As the models progressed cautiously down the long catwalk in their enormous gilded wedge shoes [...], it felt, for a moment or two, like the good old days, when a tricoteuse could enjoy a free day out watching a bunch of good-for-nothing aristos dice with death* [там само].

Отже, як видно з дослідження, порівняльні конструкції з французькими етноспецифічними номінаціями демонструють досить високу функціональну активність. Вважаємо, що причиною цього, з одного боку, може слугувати їхня національна забарвленість, унікальність, специфічність неповторних рис, які неможливо віднайти у жодних інших об'єктах порівняння, а з іншого боку, більшість цих назв, що вербалізуються у компаративемах, становлять когорту всесвітньовідомих французьких артефактів, а отже, про їхні специфічні риси знає чи не кожен. Тому ці номінації одразу спадають на думку авторам британської преси, які нерідко вдаються до їхнього вживання у своїх статтях.

До перспектив подальших розвідок слід зарахувати дослідження етноспецифічних номінацій з інших мов у складі англомовних компаративем.

REALIZATION OF THE LATENT SEMANTIC CHARACTERISTICS OF THE GALLICISMS DENOTING ETHNIC SPECIFIC ITEMS IN THE ENGLISH SIMILES

N. A. Chumak,

Institute of International Relations of Kyiv Taras Shevchenko National University.

E-mail: NChumak@bigmir.net

The article reveals the latent semantic characteristics of the Gallicisms denoting ethnic specific items in the structure of English similes.

Key words: *Gallicism denoting ethnic specific item, simile, object of simile, subject of simile.*

РЕАЛИЗАЦИЯ СКРЫТЫХ СЕМАНТИЧЕСКИХ ХАРАКТЕРИСТИК ФРАНЦУЗСКИХ ЭТНОСПЕЦИФИЧЕСКИХ НОМИНАЦИЙ В СОСТАВЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ КОМПАРАТИВЕМ

Н. А. Чумак,

Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко,

ул. Мельникова, 36/1, г. Киев, Украина.

E-mail: NChumak@bigmir.net

В статье исследуются французские этноспецифические номинации в составе англоязычных компаративем, рассматривается структура языковой модели сравнения. Также характеризуются по группам сравнительных оборотов реализации скрытых семантических характеристик французских этноспецифических номинаций в составе англоязычных компаративем на материале британской прессы.

Ключевые слова: *французская этноспецифическая номинация, сравнение, компаративема, объект сравнения, субъект сравнения.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стилистика англійського мови / А. Н. Мороховський, О. П. Вороб'єва, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Вища школа, 1984. – 235 с.
2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике англійського мови / И. Р. Гальперин. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1958. – 462 с.
3. Шаповалова Н. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. П. Шаповалова. – Дніпропетровськ, 1998. – 18 с.
4. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timesonline.co.uk>.
5. The Sunday Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/>.
6. The Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk>.
7. Anderson J. M. Daily Life during the French Revolution / J. M. Anderson. – Westport, Connecticut; London : Greenwood Press, 2007. – 297 p.

Надійшла до редакції 2 червня 2014 р.